

Alleen maar goed leven

Mens, erger je niet! Zo luidt de naam van een bekend gezelschapsspelletje. En: „Mens, erger je toch niet!” Hoe vaak zeggen we dat tegen elkaar. Zijn we zo lichtgeraakt of bezorgen we elkaar zoveel ergernissen? Het een en het ander, denk ik. Dikwijls ergeren we iemand zonder dat we het weten. Een van de oorzaken van gerechtvaardigde ergernis is de bekrompenheid, de onmacht, zich in te denken in een ander, proberen te begrijpen waarom die ander zo doet, zo denkt, zo spreekt. En dan maar botweg veroordelen, alsof men het wel begrepen heeft. Zoiets wekt terecht ergernis.

Het overkwam mij weer eens kortgeleden. Ik zat te lezen, in een geschrift over mijn vak. Het had niets te maken met kwesties van geestelijk leven, van levensopvatting. Wat ik las, boeide mij, ik had het op dat moment daarom bijzonder naar m'n zin. Maar het duurde niet lang. Want ineens maakte de schrijver een vergelijking. Ik las: „dat is net zoiets als wanneer iemand zijn christelijk geloof verliest en denkt, dat het er alleen maar op aankomt goed te leven”.

Ik las niet verder. „Dat het er alleen maar op aankomt goed te leven”. Het stond er alsof het iets armzaligs zou zijn. Iemand verliest zijn christelijk geloof en het schamele restje is, dat hij er naar streeft goed te leven. Ernaar streeft goed te leven. En dat zou dan een soort geestelijke armoede zijn, een verschaald overblijfsel van geestelijk leven. En ik, die in mijn onschuld altijd gedacht had, dat het streven goed te leven een van de meest eerbiedwaardige dingen was. Ik, die zo stom ben te menen, dat de poging het leven goed te leven een van de edelste pogingen van de mens moet heten. Daar staat het echter: alleen maar goed leven, niet meer; iets om je schoulers over op te halen, nee, iets om je over te schamen, dat je daarmee tevreden kunt zijn voor je innerlijk leven, voor je dagelijks bestaan, voor de overtuiging omtrent het menselijk leven.

Daar zit ik.

Maar nu begint de ergernis. Wat denkt die schrijver wel? Wat verbeeldt hij zich allemaal? Hij doet net alsof iemand, voor wie het christendom geen innerlijke waarheid is, beschouwd moet worden als een geestelijke armoedzaaiër. Alsof de mensheid te verdelen valt in christenen en de anderen die het, nu ja, goed bedoelen, maar die goede bedoeling, dat is dan ook alles. Dat wil zeggen: niet veel, beslist onvoldoende, beneden de maat, eigenlijk, als het er op aankomt, onwaardig. Waar haalt hij die idiote gedachte vandaan? Zou dat nu misschien de zo vaak genoemde christelijke hoogmoed zijn?

Ik krijg even een visioen. Ik zie een menigte van ontelbare mensen. Zij lopen dooreen, zij spreken met elkaar, zij doen zaken samen, zitten bijeen in de bioscopen, treinen, wachtkamers; zij vierten samen koninginnedag, bevrijdingsfeest, zij genieten gelijkelijk van vakantiedagen in het bos of aan de zee. Elf miljoen Nederlanders. Ik kan ineens in hun hoofden kijken, alsof die van glas zijn. Ik zie hoe ze over elkaar denken. Ik zie, dat er zijn, christenen, die natuurlijk, binnelijk en zoals het hoort, met alle anderen omgaan, maar die in hun hart op die anderen neerkijken. Want die anderen willen alleen maar goed leven, meer niet. Dat is op z'n best iets om een beetje medelijden voor te voelen, om van te zeggen, dat het tenminste nog niet de kwaadsten zijn. Maar daarmee houdt het ook op. Want wat is dat nu: alleen maar goed te willen leven! Dat kan toch nooit iets worden, zo maar alleen, zonder erkenning van God en zijn gebod, zonder rekening te houden met hemelse beloning en helse straf, zonder de zekerheid verlost te zijn! Alsof een mens in z'n eentje zoiets zou kunnen klaarspelen, alsof er zonder God ook maar sprake zou kunnen zijn van een geslaagde poging goed te leven. Zo'n poging zonder God te ondernemen, wat is dat anders dan hoogmoed.

Ineens erger ik mij niet langer. Want ik denk: wat een vreemde voorstelling heeft die schrijver van dat zinnetje over „alleen maar goed leven” van z'n medemens, voor wie het christelijk geloof geen innerlijke waarheid is. Die schrijver denkt vast en zeker, dat zo'n „ongelovige” de vrijheid heeft te doen en te laten wat hem lust, want hij hoeft zich aan geen geboden te storen. Wat let hem te gaan roven, stelen, ja moorden? Niets. Hij kan het doen, hij kan het laten. Dat klinkt misschien ongelofelijk, maar het is een feit, dat men telkens weer in woord en geschrift de opmerking tegen kan komen, dat, wanneer men niet in God gelooft, de deur open staat naar de misdaad. Het is een feit, dat vele mensen zich alleen aan de moraal en aan de wetten houden, omdat ze hopen op een goed plaatsje in de hemel. Voor wie het christelijk geloof geen innerlijke waarheid is, die rekent dus niet op een plaatsje in de hemel, op een dergelijke beloning en die kan dus leven zoals hij wil. Ik voel schaamte, omdat ik zulke opvattingen door de microfoon weergeef. Maar hoe kan ik anders? Zó immers wordt er door velen gedacht over hun medemensen, die het christendom niet aanvaarden. Ik schaam mij niet, omdat ik spreek over mensen, die alleen maar goed willen leven, omdat ze op een goed plaatsje in de hemel hopen. Ik schaam mij, omdat ik spreek over mensen, die van hun burens, hun stadgenoten, hun landgenoten, denken dat die eigenlijk zonder enig bezwaar vergrijpen en misdaden zouden kunnen begaan, omdat ze niet in God geloven.

Het streven goed te leven brengt juist onze echte menselijkheid aan het licht. Het gaat alle andere wezens: planten en dieren, te boven. Het laat zien hoe wij in de kern gericht leven, dat wil zeggen: naar iets toe. Goed leven is iets anders dan leven, dan zo maar bestaan, voortbestaan, van dag tot dag met eten, drinken, werken, ontspanning, slapen. Goed leven is leven met een doel, is leven, dat een zin heeft, een bestemming. Het heeft te maken met onze verlangens in vrede met ons zelf en met elkaar te leven. Dat is heel wat anders dan doen en laten wat ons lust, naar onze persoonlijke willekeur. Uit het verlangen goed te leven spreekt de overtuiging, dat menselijk leven als zodanig de mogelijkheid inhoudt zich te richten op datgene, wat „goed” is en zich met vallen en opstaan, al struikelend en strompelend, in die richting te bewegen. Het is dus een leven, dat gebonden is aan wat „goed” geacht wordt voor de enkeling en voor de samenleving. En stelt eisen aan die beide, het oefent invloed uit op hun gedrag en hun manieren en vormen van bestaan. De wil zo te leven, zo een toekomst te maken, zo zich te ontplooien en met elkaar te leven, die wil heeft dus niets te maken met willekeurig leven zoals het valt en nog minder met de wil alleen maar te doen wat ons lust, onze hartstochten, onze begeerten ons ingeven. Het is ook eigenlijk te gek om los te lopen, te menen dat dat „alleen maar goed willen leven” iets zwaks, iets minderwaardigs, iets tweederangs zou zijn. Want kijk nu eens naar de dagelijkse, gewone praktijk van het leven. Dan is het toch onmiddellijk duidelijk, dat de mensen die in God geloven en de mensen die in het menselijke geloven praktisch al heel weinig in hun doen en laten van elkaar verschillen. Ze doen allemaal even veel of even weinig plichtsgetrouw en verantwoordelijk hun werk, ze hebben allemaal even goed of even slecht hun gezinsleven, ze hebben dezelfde genoegens en plezierijtjes en proberen er allemaal iets van te maken. Hun zeden, wetten en leefregels verschillen niet in belangrijke opzichten. En wie zou willen beweren dat de meeste vergrijpen en misdaden gepleegd worden door mensen, die niet in God geloven, die wordt terecht uitgelachen, want de feiten geven hem ongelijk.

Dat is ook allemaal onzin. Waar komt die onzin vandaan? Wel, wij leven in de praktijk beter met elkaar samen dan alle verschillen in levensopvatting ons zouden willen wijsmaken. Die verschillen behoeven niet verdoezeld te worden. Ze zijn echt als principiële verschillen maar zijn kunnen. Maar wat het praktische samenleven betreft, wat onze houding, onze moraal, onze daden betreft, komen we, ondanks die verschillen, in zo heel veel opzichten overeen. De kwestie is dat ieder eerlijk en zo goed mogelijk volgens zijn overtuiging wil leven en het blijkt dan, dat in onze Europese cultuur daarbij niet zulke grote verschillen in daden en feiten bestaan. Als we er maar voor oppassen ons op grond van onze waarheid uitverkoren te achten boven de anderen, beter te achten dan die ander, de meerdere te achten van die andere. Als dat gebeurt, gaan we op elkaar neerkijken en dan kan het voorkomen dat iemand zegt: nu ja, die man, dat is er zo eentje die alleen maar probeert goed te leven. De schrijver van dat minachtende zinnetje dat mij een ogenblik ergerde, zou misschien gezegd hebben: ja, maar ik bedoel heus niet dat wie alleen maar goed wil leven minder is dan ik. En die schrijver zou vermoedelijk al z'n theologie, z'n leer en leerstelligheden erbij gehaald hebben om te bewijzen hoe hij het dan wel bedoeld had. Zo gaat het immers in dergelijke gevallen. Maar wat betekent dat anders, dan dat de theologie, de leer weer eens een

keertje onze menselijke verhoudingen lelijk dwars zit, of liever, dat de godsdienst zo kleinsmenselijk opgevat wordt, dat wij op de ander vanuit de hoogte een beetje medelijdend neerkijken. Onwaardig gedoe. Onwaardig? Ja, het geestelijk leven van de mens onwaardig. Want wij stellen onze geest dan niet langer in dienst van de menselijke verbondenheid. Ons streven naar waarheid voert ons dan tot de onwaarheid van onze superioriteit, de onwaarheid van het recht ons boven de ander, die zijn waarheid nastreeft, te mogen verheffen. Zo gaat het helaas maar al te vaak. Hoe kan het ook anders. Hoe kort ligt de tijd achter ons, dat zoiets vanzelfsprekend was. Zonder meer vanzelfsprekend is die hoogmoed nu niet langer. Maar we zijn nog lang niet toe aan het algemene inzicht, dat „alleen maar goed te willen leven” een ontzaglijk grote waarde is, waarop niet minachtend mag worden neergekeken op de wijze der Farizeeërs.

Dr. C. J. BRANDT CORSTIUS

HUMANISTISCHE GEDACHTEN

Prijs
f 1,25

10 radiolezingen door:

J. C. BRANDT CORSTIUS W. COENDERS
J. P. VAN PRAAG D. H. PRINS
B. W. SCHAPER C. H. SCHONK

Deze brochure is verkrijgbaar bij het Centraal Bureau van het
Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht, telefoon 10163, postrekening 304960